

K problematice učebního stylu dětí školního věku na tradičních a daltonských školách

Zdenka Stránská

FF MU Brno

Učení je a vždy zřejmě zůstane nejdůležitější náplní práce žáků a studentů na všech typech škol. Je to také téma věčné pro výzkumníky z oblasti psychologie, pedagogiky, ale také pro biologii a v současné době také i pro „computer sciences“. Ale i přes nepřeborné množství publikací o učení, jen obtížně někdy hledáme odpověď na mnohé otázky související s učením konkrétního žáka. Co vlastně žák dělá, když se něčemu učí? Jsou duševní pochody žáků při učení přibližně stejné, jen u někoho rychlejší a u někoho pomalejší, nebo myšlení každého z nich postupuje úplně jinak? A můžeme někoho naučit lépe se učit? Odpovědi na tyto otázky nám pomůže poskytnout zkoumání individuálních stylů učebních stylů.

Idea našeho výzkumného šetření vychází z celkové situace současného českého školství, které prošlo od roku 1989 poměrně velkými změnami, které se týkají hlavně rozšíření nabídky možností a způsobů základního vzdělávání. Vedle standardních (tradičních) základních škol vznikly jednak školy soukromé, církevní apod., ale co je mnohem podstatnější, na základních školách se začal otevírat prostor pro uplatňování alternativních prvků ve výuce – ať už je to program „obecná škola“ nebo různé jiné směry, kterými se vyučující na našich školách inspirovali v zahraničí (waldorfský, montessori nebo daltonský způsob vyučování).

Ne samotný styl učení je však jediným faktorem ovlivňujícím úspěšné zvládnutí učební látky ve škole. Je to také styl výuky, který může individuální potřeby učících se žáků respektovat nebo potlačovat, či se je vůbec pokoušet od základů předělávat, aniž by byly tyto styly vůbec diagnostikovány.

Samotnými styly učení žáků a studentů se zabývá velké množství zahraničních i českých výzkumů, ale empirická srovnání, případně ověřování různých inovací a alternativ ve výuce a jejich vliv na styl učení žáků jsou velmi ojedinělé. V popředí zájmu našeho výzkumného šetření stojí především srovnání tradičních a daltonských škol. Jeho cílem není zjišťovat, zda alternativní (v našem případě školy daltonského typu) jsou horší nebo lepší oproti školám s tradičním způsobem výuky (tzn. programem „základní škola“), ale zda způsob výuky může nějakým způsobem ovlivňovat styly učení žáků.

Záměrem výzkumného šetření bylo srovnání proměnných stylu učení u žáků tradičních základních škol a škol s daltonskými prvky výuky. Cílem výzkumu bylo zjistit, zda existují rozdíly ve stylech učení žáků na tradičních základních školách (s programem výuky „základní škola“) a školách uplatňujících daltonské prvky ve výuce, které vyplývají z rozdílného přístupu obou typů škol ke způsobu výuky. Jedním z dílčích cílů našeho výzkumného šetření je taktéž srovnání stylů učení žáků podle pohlaví (bez ohledu na to, zda navštěvují tradiční základní školu nebo školu daltonského typu).

Výzkumný soubor

Výzkumný soubor (viz tabulka č. 1) tvořilo celkem 115 žáků (z toho 60 dívek a 55 chlapců) druhého stupně ZŠ (8. a 9. tříd ze čtyř brněnských škol uplatňujících daltonské prvky výuky a ze tří brněnských tradičních základních škol s programem výuky „základní škola“).

Z celkového počtu dětí zařazených do výzkumu bylo 65 dětí ze škol daltonských (z toho 31 chlapců a 34 dívek) a 50 dětí ze škol tradičních (z toho 24 chlapců a 26 dívek).

Průměrný věk žáků daltonských škol činil 13,32 roků, na tradičních školách 13,86 roků. Celkový průměrný věk všech respondentů činil 13,56 roků.

Tabulka č. 1: Výzkumný soubor

Typ školy	Počet chlapců	Počet dívek	Celkem	Průměrný věk
tradiční ZŠ	24	26	50	13,86
daltonská ZŠ	31	34	65	13,32
Celkem	55	60	115	13,56

Výzkumná metoda a zpracování dat

Pro účely výzkumu byla použita pracovní česká verze amerického Dotazníku LSI (Learning Style Inventory) autorů R. Dunnové, K. Dunna (St. John's University, Jamaica, New York), G. E. Price (Price Systems, Inc., Lawrence, Kansas, 1975, 1987, 1989, 1990) /přeložil a modifikoval J. Mareš, LF UK v Hradci Králové (1992)/.

Dotazník je určen pro žáky základních a středních škol (3. – 12. ročníků).

Česká verze sestává z 71 položek, na které se odpovídá na pětistupňové škále od 1 – nesouhlasím, přes 2 – spíš nesouhlasím, 3 – těžko rozhodnout, 4 – spíš souhlasím až po 5 – souhlasím. Zjišťuje 21 faktorů:

- F1 - preferování ticha,
- F2 - hluk při učení nevadí,
- F3 - osvětlení,
- F4 - teplota,
- F5 - nábytek,
- F6 - vnitřní motivace,
- F7 - vytrvalost,
- F8 - odpovědnost,
- F9 - strukturování úkolů,
- F10 - učit se sám,
- F11 - učit se s kamarády,
- F12 - autorita dospělých,

- F13 - auditivní / vizuální učení,
- F14 - taktilní učení,
- F15 - zážitkové učení,
- F16 - konzumování jídla / pití,
- F17 - ranní / večerní učení,
- F18 - dopolední učení,
- F19 - změna místa při učení,
- F20 - vnější motivace – rodiče,
- F21 - vnější motivace – učitel.

Dotazník LSI měří individuální preference – sumarizuje to, co žák dělá, co mu nejlépe vyhovuje; ponechává však stranou otázku, proč daný žák preferuje právě tyto postupy. Dotazník neměří kvalitu postojů, hodnotový systém, neměří implicitní psychologické proměnné, jako je organizování, analyzování, klasifikování, zpracování učiva.

Všechny proměnné lze seskupit do čtyř okruhů. Individuální preference se týkají:

- 1) fyzikálního prostředí (hluk, teplo, světlo, nábytek),
- 2) intencionálních aspektů (motivace, odpovědnost, vytrvalost, strukturování úkolů),
- 3) sociálních potřeb (učit se sám, učit se s kamarády, mít na dosah dospělého člověka),
- 4) psychofyzilogických potřeb (preferování určitého způsobu přijímání informací, preferování určité denní doby při učení, potřeba jídla a pití při učení, potřeba pohybu při učení) /J. Mareš, H. Skalská, 1994/.

Výsledky jsou tvořeny součtem skóre položek v jednotlivých proměnných dotazníku. Skóre položek svou hodnotou odpovídají pěti stupňům odpovědní škály (jsou tedy v rozsahu 1 – 5), přičemž opačně skórované položky jsou v klíči k vyhodnocení dotazníku uvedeny se znaménkem minus (-). Pro samotné srovnání stylů učení na obou typech škol byl použit t-test pro nezávislé výběry v programu SPSS for Windows 11.0.0.

Výsledky výzkumu

1. Srovnání stylů učení žáků tradičních a daltonských základních škol

Na základě provedeného t-testu bylo zjišťováno, zda existují rozdíly ve stylech učení žáků tradičních a daltonských základních škol s důrazem na vybrané proměnné stylů učení, kde se dají tyto rozdíly předpokládat na základě samotné rozdílnosti přístupů k výuce na obou typech škol. Pozornost byla věnována zejména faktorům „**vytrvalost**“, „**odpovědnost**“, „**strukturování úkolů**“ a „**vnější motivace – učitel**“.

V těchto sledovaných proměnných jsme neshledali statisticky významné rozdíly mezi žáky tradičních a daltonských základních škol. Rozdíly se však prokázaly v proměnné „**konzumace jídla a pití při učení**“ ($p \leq 0,01$) a s malou tolerancí lze uvést i proměnné „**změna místa při učení**“ ($p \leq 0,08$) a „**nábytek**“ ($p \leq 0,07$) /viz tabulka č. 2/.

Tabulka č. 2: Srovnání stylů učení žáků tradičních základních a daltonských škol

Proměnné stylů učení	Typ školy	m	SD	t	df	p
preferování ticha	tradiční	11,74	2,56	,14	113	,88
	daltonská	11,76	3,16			
hluk při učení nevadí	tradiční	6,84	2,46	-,97	113	,33
	daltonská	7,29	2,46			
potřeba světla při učení	tradiční	10,38	3,70	,55	95,47	,57
	daltonská	10,01	3,12			
potřeba tepla při učení	tradiční	11,66	2,80	,22	113	,82
	daltonská	11,53	3,03			
nábytek	tradiční	8,92	3,32	1,80	113	,07
	daltonská	10,06	3,38			
vnitřní motivace	tradiční	13,26	5,01	,76	75,41	,44
	daltonská	12,64	3,00			
vytrvalost	tradiční	5,38	2,38	-,46	91,50	,64
	daltonská	5,56	1,89			
odpovědnost	tradiční	17,04	5,86	,90	113	,36
	daltonská	16,13	4,77			
strukturování úkolu	tradiční	14,08	3,96	-1,38	113	,17
	daltonská	15,12	4,05			
učit se sám	tradiční	7,92	2,53	1,35	113	,18
	daltonská	7,24	2,73			
učit se s kamarády	tradiční	6,04	3,41	-1,27	113	,20
	daltonská	6,92	3,89			
autorita dospělých	tradiční	6,48	3,27	-1,58	113	,11
	daltonská	7,535	3,72			
auditivní/vizuální učení	tradiční	19,68	4,32	,02	113	,98
	daltonská	19,66	5,33			
taktilní učení	tradiční	12,06	4,51	-,50	113	,61
	daltonská	12,47	4,34			
zážitkové učení	tradiční	13,36	3,47	1,12	113	,26
	daltonská	12,60	3,67			
konzumace jídla/pití při učení	tradiční	6,8	3,34	2,48	92,98	,01
	daltonská	8,58	4,12			
ranní/večerní učení	tradiční	10,02	4,22	-,83	113	,40
	daltonská	10,72	4,71			
dopolední učení	tradiční	5,92	2,38	1,28	113	,20
	daltonská	5,38	2,08			
změna místa při učení	tradiční	8,35	3,68	1,76	113	,08
	daltonská	9,54	3,32			
vnější motivace-rodice	tradiční	13,76	1,83	,06	113	,94
	daltonská	13,73	1,58			
vnější motivace-učitel	tradiční	7,34	2,25	-,50	113	,61
	daltonská	7,53	1,97			

2. Srovnání stylů učení žáků tradičních a daltonských základních škol podle pohlaví

V našem výzkumném šetření jsme také provedli srovnání stylů učení podle pohlaví, avšak bez rozlišování, zda děti navštěvují daltonskou nebo tradiční základní školu (viz tabulka č. 3). Zjistili jsme statisticky významné rozdíly mezi chlapci a dívkami v proměnných „**potřeba tepla při učení**“ ($p \leq 0,00$) a „**taktilní učení**“ ($p \leq 0,01$). Z našich výsledků je patrné, že děvčata preferují při učení spíše teplejší prostředí, zatímco chlapci výrazně preferují taktilní učení.

Tabulka č. 3: Srovnání stylů učení žáků tradičních a daltonských základních škol podle pohlaví

Proměnné učení	stylů	Pohlaví	m	SD	t	df	p																																																																																																																																																																
preferování ticha		dívky	11,68	3,04	-0,05	113	0,96																																																																																																																																																																
		chlapci	11,71	2,78				hluk při učení nevadí		dívky	7,02	2,49	-0,36	113	0,72	chlapci	7,18	2,44	potřeba světla při učení		dívky	9,82	3,17	-1,18	113	0,24	chlapci	10,56	3,59	potřeba tepla při učení		dívky	12,33	2,65	2,94	113	0,00	chlapci	10,78	3,01	nábytek		dívky	9,50	3,47	0,27	113	0,79	chlapci	9,33	3,32	vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52	chlapci	13,16	3,88	vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11
hluk při učení nevadí		dívky	7,02	2,49	-0,36	113	0,72																																																																																																																																																																
		chlapci	7,18	2,44				potřeba světla při učení		dívky	9,82	3,17	-1,18	113	0,24	chlapci	10,56	3,59	potřeba tepla při učení		dívky	12,33	2,65	2,94	113	0,00	chlapci	10,78	3,01	nábytek		dívky	9,50	3,47	0,27	113	0,79	chlapci	9,33	3,32	vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52	chlapci	13,16	3,88	vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55						
potřeba světla při učení		dívky	9,82	3,17	-1,18	113	0,24																																																																																																																																																																
		chlapci	10,56	3,59				potřeba tepla při učení		dívky	12,33	2,65	2,94	113	0,00	chlapci	10,78	3,01	nábytek		dívky	9,50	3,47	0,27	113	0,79	chlapci	9,33	3,32	vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52	chlapci	13,16	3,88	vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																	
potřeba tepla při učení		dívky	12,33	2,65	2,94	113	0,00																																																																																																																																																																
		chlapci	10,78	3,01				nábytek		dívky	9,50	3,47	0,27	113	0,79	chlapci	9,33	3,32	vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52	chlapci	13,16	3,88	vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																												
nábytek		dívky	9,50	3,47	0,27	113	0,79																																																																																																																																																																
		chlapci	9,33	3,32				vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52	chlapci	13,16	3,88	vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																							
vnitřní motivace		dívky	12,68	4,12	-0,64	113	0,52																																																																																																																																																																
		chlapci	13,16	3,88				vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61	chlapci	5,38	2,33	odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																		
vytrvalost		dívky	5,58	1,92	0,51	113	0,61																																																																																																																																																																
		chlapci	5,38	2,33				odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88	chlapci	16,45	5,30	strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																													
odpovědnost		dívky	16,60	5,30	0,15	113	0,88																																																																																																																																																																
		chlapci	16,45	5,30				strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18	chlapci	15,20	3,60	učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																								
strukturování úkolu		dívky	14,18	4,37	-1,36	113	0,18																																																																																																																																																																
		chlapci	15,20	3,60				učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15	chlapci	7,16	2,75	učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																			
učit se sám		dívky	7,88	2,56	1,45	113	0,15																																																																																																																																																																
		chlapci	7,16	2,75				učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15	chlapci	6,02	3,61	autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																														
učit se s kamarády		dívky	7,02	3,75	1,45	113	0,15																																																																																																																																																																
		chlapci	6,02	3,61				autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11	chlapci	7,64	3,69	auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																																									
autorita dospělých		dívky	6,57	3,39	-1,62	113	0,11																																																																																																																																																																
		chlapci	7,64	3,69				auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99	chlapci	19,67	5,09	taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																																																				
auditivní/vizuální učení		dívky	19,67	4,77	-0,01	113	0,99																																																																																																																																																																
		chlapci	19,67	5,09				taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01	chlapci	13,45	4,40	zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																																																															
taktilní učení		dívky	11,23	4,17	-2,78	113	0,01																																																																																																																																																																
		chlapci	13,45	4,40				zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83	chlapci	12,85	3,60	konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																																																																										
zážitkové učení		dívky	13,00	3,61	0,22	113	0,83																																																																																																																																																																
		chlapci	12,85	3,60				konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27	chlapci	7,16	3,55																																																																																																																																																					
konzumace jídla/pití při učení		dívky	7,95	3,99	1,11	113	0,27																																																																																																																																																																
		chlapci	7,16	3,55																																																																																																																																																																			

ranní/večerní učení	dívky	10,67	4,71	0,62	113	0,54
	chlapci	10,15	4,29			
dopolední učení	dívky	5,28	2,16	-1,69	113	0,10
	chlapci	5,98	2,26			
změna místa při učení	dívky	8,83	3,72	-0,11	113	0,91
	chlapci	8,91	3,52			
vnější motivace-rodice	dívky	13,68	1,44	-0,43	113	0,67
	chlapci	13,82	1,93			
vnější motivace-učitel	dívky	7,65	2,03	1,06	113	0,29
	chlapci	7,24	2,16			

Shrnutí a závěr

V našem výzkumném šetření se nepotvrdilo, že by existovaly rozdíly ve vybraných proměnných stylů učení – tedy konkrétně ve „vytrvalosti“, „odpovědnosti“, „strukturování úkolů“ a „vnější motivaci učitelem“. Ačkoliv styl výuky na daltonských školách podporuje jak zodpovědnější přístup k učivu, tak samostatnou práci a tím i rozdělení (strukturování) úkolů, které musí dítě plnit, a stejně tak vyučující na daltonských školách zastává spíše roli poradce a podporovatele, ne zkoušející autoritu, přesto nebyly rozdíly oproti našim očekáváním signifikantní.

Jako první vysvětlení se nabízí to, že styl výuky nemá příliš možnost ovlivnit ty proměnné stylů učení, které více souvisejí s osobnostními rysy dítěte. Toto vysvětlení nepřímou podporuje i nezjištění rozdílů v ostatních proměnných odrážejících spíše osobní preference (např. potřeba tepla, světla, preference taktilního učení před audiovizuálním apod.) a které se nedají příliš ovlivňovat konkrétním přístupem k výuce. Naopak byly zjištěny signifikantní rozdíly v proměnné „konzumace jídla a pití při učení“ a patrně byly rozdíly i v proměnných „nábytek“ a „změna místa při učení“, tedy v proměnných, které odrážejí spíše vnější podmínky pro učení, ale kterými se daltonské školy také liší od tradičních základních škol (v daltonských školách je dovoleno jíst a pít, když má dítě chuť, měnit libovolně místo při učení a také si vybrat kde a zda bude sedět atp.). Na druhou stranu je také možné že významný rozdíl mohl způsobit fakt, že diskomfort v uspokojování biologických potřeb dětí, jako je konzumace jídla, pití, nebo možnost pohybu, je dětmi pocíťován přirozeně mnohem palčivěji než třeba nemožnost si sám rozdělit učivo podle svých požadavků. Vezmeme-li pak v úvahu i věk zkoumaných dětí (13-15 let), tedy období puberty a s tím související zvýšené požadavky organismu např. na potravu, nepostrádá toto vysvětlení svou logiku.

Dále je velmi důležité si uvědomit podstatný fakt vycházející z charakteristik obou srovnávaných souborů. Všechny děti byly z 8. nebo 9. tříd a mají tedy za sebou téměř uzavřený blok základního vzdělávání v jednom výukovém programu (základní nebo daltonský program). Děti z tradičních základních škol tedy nepoznaly a nezažily žádnou alternativu ke svému způsobu výuky a taktéž děti z daltonských škol. Jsou tedy navyklé na styl výuky, kterým procházely a kterému musely do určité míry přizpůsobit svůj styl učení, ať již chtěly nebo nechtěly. Nedokážou si představit, že by úkoly mohly být strukturovány jinak, než jak to znají ze školy, že učitel by se mohl chovat jinak apod. Odpovídaly tedy zřejmě pravdivě, ale na základě jiných zkušeností, které ovšem nemohly srovnávat. Zjednodušeně lze tedy říci, že žáci daltonských škol jsou zvyklí na způsob výuky na své škole a děti z tradičních škol jsou zase navyklé na styl výuky na svých školách, protože jiný styl výuky vlastně neznají. Je tedy složité hledat možné rozdíly. Tuto domněnku o možném zastřeném rozdílu by bylo

možné potvrdit či vyvrátit například výzkumem na souboru dětí, které v průběhu svého vzdělávání změnil typ školy (z tradiční základní školy přešly na daltonskou) nebo po absolvování školy daltonského typu pak nastoupily na běžnou střední školu.

Nelze také opomenout, že možné rozdíly se neprojeví proto, že použitý dotazník nemusí být nejvhodnější v případě srovnávání stylů učení na různých typech škol. Přece jen obsahuje mnoho faktorů, které jsou podmíněny spíše osobnostními preferencemi a fyzikálními podmínkami a ty jsou, jak již bylo uvedeno, jen stěží ovlivnitelné konkrétním přístupem k výuce. Naším cílem však nebylo srovnávat přístup k výuce, ale zda výuka může ovlivnit styl učení.

Pokud se týká pohlavních rozdílů, z našich výsledků je patrné, že děvčata preferují při učení spíše teplejší prostředí a chlapci zase výrazně upřednostňují taktilní učení. To, že jsme se ve srovnání se studií J. Mareše a H. Skalské (1994) shodli pouze ve dvou proměnných, přičítáme především faktu, že náš výzkumný vzorek nebyl dostatečně velký.

Výsledky jsou také diskutabilní zvláště z hlediska vyvozování obecných závěrů. Je to způsobeno hlavně malým počtem tříd zařazených do výzkumu. Toto omezení je dáno především malým počtem škol, které uplatňují daltonskou výuku na 2. stupni ZŠ (byly zařazeny všechny čtyři dostupné brněnské daltonské školy, nemohl být tedy proveden náhodný výběr). Dále celý výzkumný soubor byl omezen pouze na brněnskou lokalitu. Tedy pokusy o jakékoliv zobecnění výsledků jsou omezené z hlediska velikosti výzkumného souboru, nenáhodnosti jeho výběru a omezenosti pouze na brněnskou lokalitu.

Naše výzkumné šetření lze považovat jen za dílčí příspěvek do řešené problematiky, jako sondu do problému.

Výzkum byl realizován v rámci výzkumného záměru FSS MU Děti, mládež a rodina v transformaci MSM 142300002.

Literatura:

Dunnová, R., Dunn, K., Price, G.E. *Dotazník stylu učení (Learning Style Inventory – LSI) : dotazník zjišťující, jak se žáci 3. až 12. ročníku školní docházky nejraději učí.* Český překlad V. Slavík a J. Mareš. Institut pedagogicko-psychologického poradenství ČR, Praha 2004.

Kučerová, I. *K problematice učebních stylů dětí školního věku na tradičních a daltonských školách.* PP k SZ. Vedoucí práce: Z. Stránská. FF MU, Brno 2003.

Mareš, J. *Styly učení žáků a studentů.* Praha : Portál, 1998.

Mareš, J.; Skalská, H. LSI – dotazník stylů učení pro žáky základních a středních škol. *Psychológia a patopsychológia dieťaťa*, 29, 1994, č. 3, s. 248-264.

STRÁNSKÁ, Zdeňka. K problematice učebního stylu dětí školního věku na tradičních a daltonských školách. In HELLER, Daniel; PROCHÁZKOVÁ, Jana; SOBOTKOVÁ, Irena (ed.). *Psychologické dny 2004 : Svět žen a svět mužů : polarita a vzájemné obohacování : sborník příspěvků z konference Psychologické dny, Olomouc 2004.* Olomouc : Universita Palackého v Olomouci, 2005. Acta Universitatis Palackianae Olomucensis. Facultas Philosophica, Psychologica 35 - suppl. Plný text příspěvku o rozsahu 7 s. je dostupný na přiloženém CD-ROM. ISBN 80-244-1059-1.